

CENTAR ZA PRUŽANJE PRAVNE POMOĆI

Godišnji izvještaj

2020.

Sažetak

Centar za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije Transparency International Bosne i Hercegovine (ALAC) osnovan je krajem 2003. godine i usmjeren je na pružanje besplatne pravne pomoći građanima i pravnim licima.

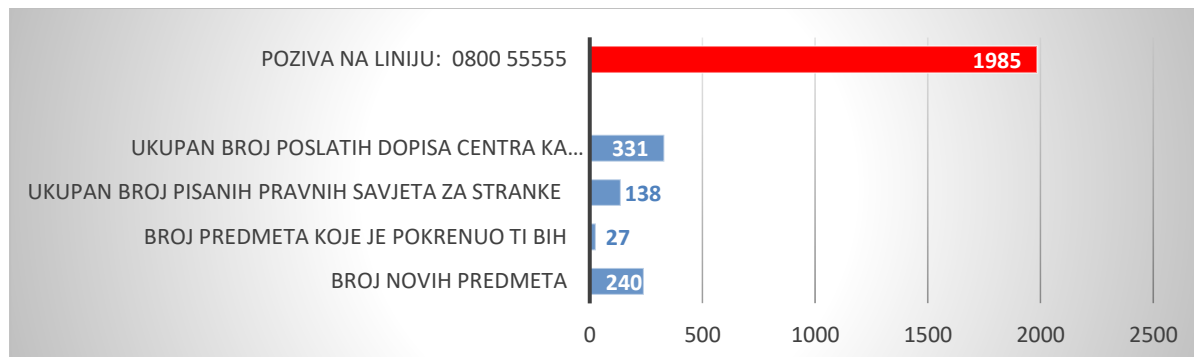
Cilj Centra je dati praktične i korisne pravne savjete svim licima koja se obrate TI BiH, ali i pratiti rad nadležnih institucija, naročito u slučajevima koji se odnose na korupciju. Na ovaj način građanima se pružaju alternativni načini borbe protiv korupcije i sva pravna sredstva koja im stoje na raspolaganju. Aktivnim praćenjem rada postupajućih organa ne dopušta se da eventualno protivpravno i samovoljno ponašanje prođe neopaženo.

Centar za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije radi i na iznalaženju odgovarajućih institucionalnih reformi i kvalitetnijih zakonskih rješenja u oblasti antikorupcijske politike, saradujući sa predstavnicima vlasti, ali imajući prevashodno u vidu primjedbe i prijedloge na rad institucija koje mu građani svakodnevno šalju.

Pružanje pravne pomoći daje mogućnost građanima koji su žrtve korupcije da ispune i zaštite svoja prava koja su ugrožena kao posljedica korupcije.

U 2020. godini Centar za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije postupao je u **240** novih predmeta, od kojih je **27** predmeta pokrenuto na inicijativu Centra, dok se u preostalim **213** predmeta postupalo na osnovu prijave/predstavki građana.

Putem besplatne telefonske linije 0800 55555 odgovoreno je na **1985** poziva građana koji su se informisali o mogućnostima pružanja pravne pomoći, te prijavljivali različita koruptivna postupanja. Takođe, na zvaničnoj web stranici www.ti-bih.org objavljeno je preko stotinu presuda sudova iz cijele Bosne i Hercegovine koje se odnose na slobodan pristup informacijama.

TI BiH je tokom 2020.g. pokrenuo **19** upravnih sporova zbog kršenja odredbi Zakona o slobodi pristupa informacijama, **16** upravnih sporova riješeno je u korist Centra, dok je u **2** predmeta tužbeni zahtjev Centra odbijen, nakon čega je pokrenuta dalja pravna zaštita.

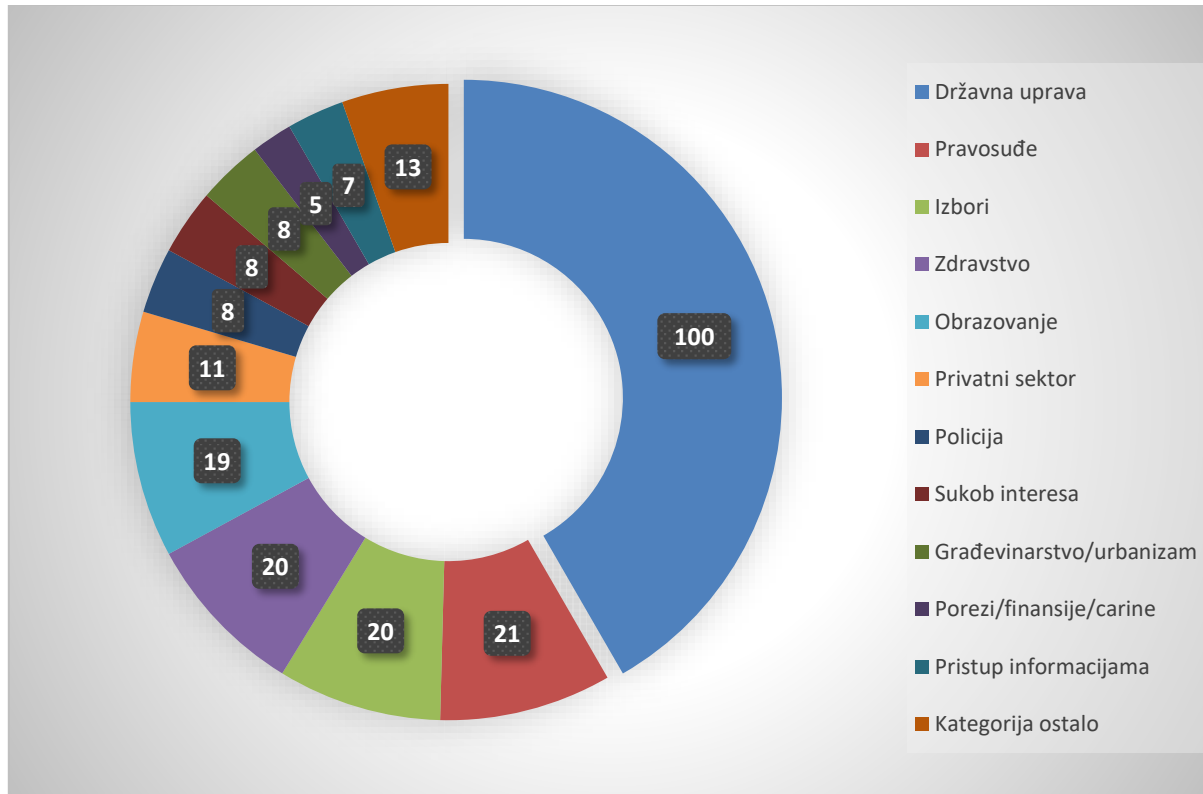
Zahvaljujući konkretnim pravnim postupcima građani Bosne i Hercegovine došli su u posjed brojnih informacija koje su im bile nedostupne.

Povećan broj predmeta u 2020.g. djelimično se može objasniti pojavom epidemije koja je uticala na sve sfere života, pa i na trendove prijave korupcije.

Građani su češće tražili zaštitu iz radno-pravnih odnosa, a veliki broj upita odnosio se na sumnje građana da su spriječeni u uživanju osnovnih ljudskih prava i sloboda pod izgovorom vanrednog stanja i/ili okolnosti uslijed epidemije.

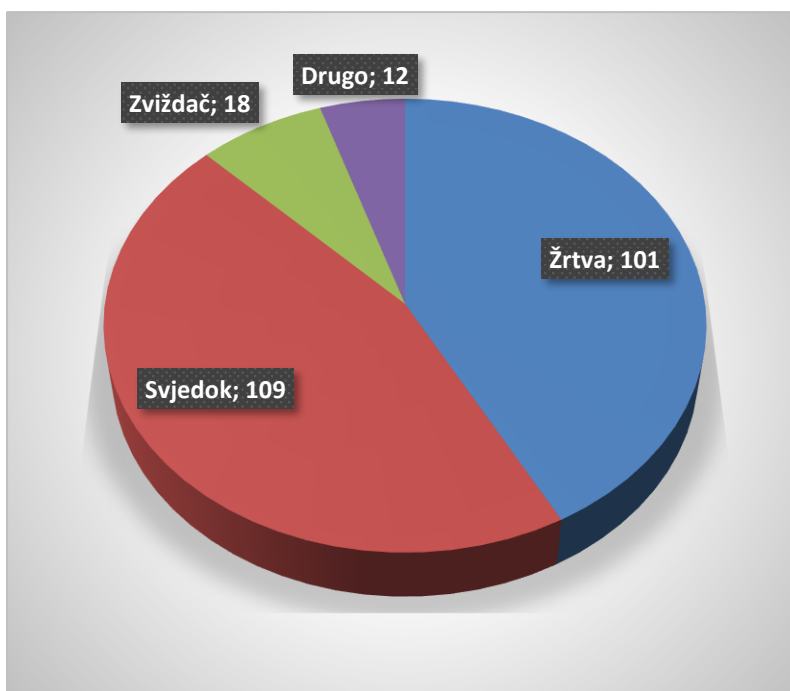
I pored toga što je 2020.godina bila obilježena zdravstvenom krizom bez presedana, građani su i dalje bili spremni prijaviti korupciju iz svog neposrednog okruženja.

Neke prijave su upravo i podnijete zbog sumnji u korupciju kojoj su pogodovala okolnosti epidemije.

Struktura prijava po sektorima

Kao i prethodnih godina najveći broj prijavi u 2020.g., njih **100** se odnosio na sektor državne uprave. U ovu oblast spadaju pritužbe na sve institucije u BiH na svim nivoima vlasti, državnom, entitetskom, lokalnom, kao i prijave koje se odnose na javna preduzeća i javne ustanove.

Struktura prijavioca

Veći broj prijavi se odnosio na neregularnosti u procesu zapošljavanja državnih službenika na svim nivoima vlasti, prijem zaposlenika u javna preduzeća i javne ustanove, nepostupanje inspeksijskih organa po predstavkama građana, kršenje propisa o zaštiti ličnih podataka i dr.

Ukoliko se posmatra procenutalno učešće u strukturi prijavioca, 7.5 % prijavioca su klasifikovani kao zviždači, pa se taj broj nije razlikovao naročito u odnosu na prethodnu godinu.

Ovdje je bitna napomena da TI BiH prepoznaje zviždače prema međunarodnoj definiciji globalnog pokreta Transparency International.

Prijavioci korupcije su i dalje najčešće žrtve ili svjedoci korupcije. Najveći broj prijavioca su srednjeg obrazovanja i u srednjoj ili aktivnoj životnoj dobi (24-54 g.).

Pol prijavioca	
Muški	105
Ženski	45
TI BiH predmet	27
Pravna lica	9
Anonimno	54
Ukupno	240

Godište prijavioca	
< 24	2
24 - 39	57
40 - 54	70
+ 55	38
Nepoznat	73
Ukupno	240

Lokalitet prijava	
Grad	159
Manje opštine	75
Selo	4
Nepoznat	2
Ukupno	240

Metoda prijema prijava	
Telefonom/Fax	1
Posjeta Centru	6
E-mail	59
Poštom	67
TI BIH	27
Online obrazac	80
Ukupno	240

Nivo nadležnosti prijava	
Državni	58
Entitetski	126
Lokalni	52
BrčkoDistrikt	4
Nepoznat	
Ukupno	240

Stanje svijesti stranke	
Visoko	79
Srednje	146
Osnovno	15
Nedefinisano	
Ukupno	240

Pregled predmeta po oblastima

PRAVOSUĐE (21 PREDMET U 2020.g.)

SUDOVI (12 predmeta)

TI BiH je u toku 2020.g. zaprimio 12 predmeta koji su se odnosili na pritužbe u radu osnovnih/općinskih i kantonalnih/okružnih sudova. Uglavnom su se prijave odnosile na dužinu postupka pred sudom, nepostupanje sudova po zahtjevima stranaka, nezadovoljstvo stranaka sudskim odlukama. U navedenim slučajevima TI BiH je davao savjete strankama vezane za način izjavljivanja pravnih lijekova, te objašnjavao na koji način se rješavaju predmeti i kako stranke mogu da se obrate sudu i urgiraju postupanje.

Protiv sudija Okružnog suda u Banjaluci TI BiH je podnio disciplinske pritužbe Uredu disciplinskog tužioca jer im je trebalo više od šest mjeseci da donesu odluku u predmetu hitne prirode koji je pokrenut po zahtjevu za zaštitu Ustavom zajamčenih prava, a kojeg su podnijeli aktivisti grupe Pravda za Davida zbog policijske represije i zabrane kretanja u centru grada. Sudije su rješenje kojim je odbijen zahtjev aktivista dostavili mjesec dana nakon što je ono izrađeno, a jednom od aktivista nije bio omogućen uvid u spis predmeta u roku koji je ostavljen za pripremu zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke pred Vrhovnim sudom RS. Zakon o upravnom sporovima propisuje da sud postupa po zahtjevu za zaštitu Ustavom jamčenih prava hitno i na način kojim se, poštujući osnovna načela postupka, obezbjeđuje efikasna zaštita prava i interesa građana. Sudije su pored toga u konkretnom slučaju povredile i druge odredbe o postupku, kao i procesna načela (načelo kontradiktornosti ili obostranog saslušanja stranaka), odugovlačeći postupak i ne odobravajući uvid u predmet podnosiocu zahtjeva. TI BiH je u pritužbi ukazao da postoji sumnja da su na ovaj način sudije počinile disciplinske prekršaje kao što su, između ostalog, očigledno kršenje obaveze ispravnog postupanja prema strankama u postupku, donošenje odluka kojim se očigledno krši zakon ili uporno i neopravdano kršenje pravila postupka, te neopravdano kašnjenje u izradi odluka ili u drugim radnjama u vezi sa obavljanjem dužnosti sudije. Ured disciplinskog tužioca još ispituje navode iz prijave. Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom savjetu predviđa da je Ured po pravilu dužan riješiti pritužbu u roku od dvije godine od dana zaprimanja. Iskustvo TI BiH je da se pritužbe najčešće rješavaju u roku od godine i po do dvije godine od dana podnošenja.

TUŽILAŠTVA (9 predmeta)

TI BiH je imao 9 prijava koje su se odnosile na rad tužilaštava. Uglavnom se radilo prijavama građana koji su nezadovoljni nepostupanjem tužilaštava po njihovim prijavama, brzinom posupanja tužilaštva ili su nezadovoljni odlukama tužilaštava o nesprovođenjima istraga. Primjetan je i trend da građani uz prijavu obavještavaju tužilaštvo da je prijava prosljeđena i našoj organizaciji, očekujući od TI BiH da prati postupanje po prijavi. U ovim slučajevima TI BiH se obraćao nadležnim tužilaštvima, te tražio dostavu informacija o postupanjima u konkretnim predmetima.

Tokom 2020.g. Glavnom tužiocu Tužilaštva Tuzlanskog kantona Tomislavu Ljubiću izrečena je javna opomena jer je iznajmljivao poslovne prostore advokatima koji su branili optužene u krivičnim postupcima ovog tužilaštva čime je „našteti ugledu tužilačke funkcije“. Javna opomena je izrečena nakon pritužbe koju je Uredu disciplinskog tužioca podnio TI BiH, a podaci pokazuju da je u najmanje 13 postupaka Tužilaštvo zaključilo sporazume o priznanju krivice sa optuženima koje su zastupali sporni advokati kojima je glavni tužilac iznajmljivao prostore.

TI BiH je podnio je krivičnu prijavu Tužilaštvu Bosne i Hercegovine protiv člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine Milorada Dodika zbog postojanja osnova sumnje da je kao službeno lice izvršio krivično djelo Neovlašćeno prisluškivanje i zvučno ili optičko snimanje. Dodik je na 13. posebnoj sjednici Narodne skupštine Republike Srpske za govornicom izjavio da sluša telefonom predstavnike opozicije, da svaka vlast sluša opoziciju, te je prepričao sadržinu telefonskih razgovora članova opozicije. Izjavio je i da mu sve to dostavlja ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske Dragan Lukač, te je od njega tražio potvrdu svojih navoda.

Kantonalno Tužilaštvo Srednjobosanskog kantona usvojilo je pritužbu TI BiH po ranije podnesenoj krivičnoj prijavi protiv direktorice JKP VITKOM d.o.o. Vitez (Vitkom) za ovjeravanje neistinog sadržaja. Istraga je na kraju ipak naređena po pritužbi TI BiH, a nakon što je Tužilaštvo prvobitno odbilo pokrenuti istragu. TI BiH je podnio prijavu Kantonalnom tužilaštvu Srednjobosanskog kantona protiv direktorice Vitkoma Jasne Babić, članova Nadzornog odbora Vitkoma i drugih zaposlenih u ovom javnom preduzeću. TI BiH je u posjedu dokaza koji upućuju na osnove sumnje da je direktorica ovog javnog preduzeća izabrana i imenovana, iako u trenutku izbora nije riješila sukob interesa kao vijećnica opštinskog vijeća, što je bila dužna učiniti.

OBRAZOVANJE (19 PREDMETA U 2020.g.)

19 predmeta odnosilo se na prijave korupcije i kršenja ljudskih prava u obrazovanju. Prijave su se odnosile na sve segmente ove društvene oblasti, počevši od predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola, te fakulteta. Građani su prijavljivali probleme u vezi sa dodjelom sredstava predviđenih Uredbom za sprečavanje posljedica krize izazvane pandemijom virusa korona (COVID-19), zloupotrebe djece u predizborne svrhe, nezakonitosti u vezi sa sprovođenjem konkursa za zapošljavanje u osnovne i srednje škole i sl.

Značajno se osvrnuti na Preporuku Ombudsmana za djecu Republike Srpske broj 850-50-7-PŽ/20 od 23.12.2020.g. koju je ova institucija po prijavi naše organizacije izdala Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, u vezi sa prijavom da su početkom septembra nosioci političkih funkcija (Srđan Amidžić u Banjaluci, te Boris Jerinić u Doboju) uključili djecu u aktivnosti usmjerene na postizanje političkih ciljeva odraslih, a pri tom su te aktivnosti sprovodile u školi što je zabranjeno odredbama Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju RS. U Preporuci Ministarstvu prosvjete i kulture RS je konstatovano da je ovo ministarstvo propustilo da sprovede postupak kontrole-upravni nadzor u vaspitno-obrazovnim ustanovama u primjeni Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju RS i primjeni epidemioloških mjera, te naloženo istom da pokrene postupak i o svemu obavijesti instituciju Ombudsmana za djecu.

Grupa studenata Američkog univerziteta u Bosni i Hercegovini (AUBiH) obratila se TI BiH zahtijevajući pravnu pomoć jer je uprava Univerziteta zahtijevala od njih da potpišu aneks na ugovor o studiranju kojim se predviđaju dodatni troškovi studiranja. Prema riječima uprave Univerziteta, novi troškovi su nastali kao posljedica krize koja je izbila zbog pandemije COVID-19 i pokrivaju troškove internacionalne akreditacije Univerziteta. AUBiH je prema navodima studenata vršio pritisak na njih da pristanu na nove troškove, te su isticali da će im od toga zavisiti ovjera semestra i završetak školovanja. Studenti su posebno isticali da im rukovodstvo AUBiH prijete, te da im stavljaju u izgled reviziju studiranja (provjera valjanosti položenih ispita) ako ne pristanu da plate nove troškove. TI BiH je ostvario uvid u ugovore o studiranju i zaključio da se nigdje ne predviđa da Univerzitet ima pravo uslovljavati ispunjenje svojih obaveza dodatnim troškovima koji nisu već predviđeni ugovorom. TI BiH je zahtijevao i mišljenje od Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranja kvaliteta BiH koja je potvrdila da smatra da nije primjer dobre prakse mijenjati ugovore na štetu studenata. Nakon prijave koju je TI BiH podnio inspekcijским organima, inspektori su donijeli rješenje o otklanjanju nedostataka zahtijevajući od Univerziteta kao subjekta inspekcijškog nadzora da izda uvjerenje studentima o završenom školovanju. Neizdavanje ovih uvjerenja bio je jedan od načina kojima je AUBiH vršio pritisak na studente da plate dodatne troškove. AUBiH je tvrdio da je izvršio izdatu upravnu mjeru, ali inspektori nisu mogli izvršiti provjeru u evidencijama, na čemu je insistirao TI BiH, jer je rukovodstvo Univerziteta odbijalo saradnju. Inspekcija je o svemu obavijestila Ministarstvo obrazovanja TK, ali i policijske organe. U međuvremenu, Kantonalno Tužilaštvo Tuzlanskog kantona je otvorilo istragu u ovom predmetu protiv predsjednika Američkog univerziteta i trenutno se sprovode istražne radnje, te je saslušan veći broj svjedoka. TI BiH nastavlja pratiti predmet, a studenti su više puta iskazali zahvalnost zbog pružene pomoći, kao i zbog toga jer je TI BiH uključio veći broj institucija u rješavanje problema.

Jedan od predmeta koji je privukao posebnu pažnju javnosti je diskriminisanje privatnih predškolskih ustanova sa područja Grada Banja Luka od strane Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske prilikom dodjele sredstava predviđenih Uredbom sa zakonskom snagom o poreskim mjerama za ublažavanje ekonomskih posljedica nastalih usljed bolesti Covid-19 izazvane virusom SARS-CoV-2. Ministarstvo prosvjete i kulture RS je smatralo da privatnim predškolskim ustanovama sa područja Grada Banjaluke (klubovi za djecu, vrtići i sl.), nije bio zabranjen rad, tako da se iste nisu našle na Spisku pravnih lica i preduzetnika kojima je zabranjen rad u mjesecu Martu tekuće godine. Pretragom navedenog Spiska koji je objavljen na zvaničnoj web stranici navedenog Ministarstva naša organizacija je uočila da su u istom navedene 42 predškolske ustanove pod šifrom djelatnosti 85.10 i 85.11, od kojih je 35 privatnih i 7 javnih ustanova sa područja različitih opština i gradova. TI BiH je od Ministarstva tražio informacije o razlozima zbog kojih se predškolske ustanove koje posluju na teritoriji Grada

Banjaluka ne nalaze na Spisku pravnih lica i preduzetnika kojima je zabranjen rad u mjesecu Martu tekuće godine, a iz Ministarstva je odgovoreno da „Privatne predškolske ustanove sa područja Grada Banja Luka nisu imale pravni osnov za pomoć jer im rad nije bio zabranjen pisanim dokumentom koji se označava kao naredba ili zaključak štaba.“ Smatrajući da Ministarstvo odredbe Uredbe tumači restriktivno i na štetu privatnih predškolskih ustanova, naša organizacija se obratila Instituciji ombudsmana za ljudska prava BiH i prijavila diskriminatorno postupanje. U konkretnom slučaju, Ministarstvo se nije zaustavilo samo na onemogućavanju privatnih predškolskih ustanova sa područja Grada Banja Luka da ostvare pravo na pomoć od Vlade Republike Srpske, nego je otišlo i korak dalje, te je izdavalo drugima naloge za vršenje diskriminacije i poticalo na diskriminaciju što se ogleda u dopisu koje je isto upućivalo Gradskoj upravi Grada Banja Luka od koje je zatražilo da u što kraćem roku sa spiska djelatnosti kojima je zbog pandemije virusa korona u periodu mjeseca marta i aprila 2020.g. rad bio zabranjen, ukloni, između ostalog, djelatnosti predškolskog obrazovanja (šifra djelatnosti 85.10) uz obrazloženje da istima nije u posmatranom periodu bio zabranjen rad od strane nadležnih institucija. Preporukom Ombudsmana broj Ž-BL-06-698/20 od 22.01.2021.g. naloženo je Vladi Republike Srpske i resornim ministarstvima da omoguće korištenje prava na pomoć privatnim predškolskim ustanovama sa područja Grada Banja Luka proporcionalno pretrpljenim posljedicama izazvanih pandemijom.

TI BiH se obratila i grupa roditelja iz osnovne škole u Bijeljini koji su sumnjali na partijsko zapošljavanje izražavajući svoje nezadovoljstvo čestim promjenama učiteljica. Roditelji su isticali da su njihova djeca promijenila već tri učiteljice, a da se posljednja promjena čini samo da se zadovolji kriterij partijskog zapošljavanja. Posebno su isticali da se sve to čini u vrijeme pandemije kada je djeci veoma teško savladati izazove on-line nastave sa novom učiteljicom. Pokušali su uticati kod direktora da se produži ugovor na određeno vrijeme bivšoj učiteljici, ali im je saopšteno da oni nemaju mogućnost da utiču na izbor kadrova. Sumnjali su i da je konkurs koji je sproveden namješten, a TI BiH im je pomogao da podnesu prijavu inspekcijским organima i Ombudsmanu za djecu. Inspektori su utvrdili da nije bilo nepravilnosti pri sprovođenju konkursa, ali slučaj je ukazao na rasprostranjene sumnje u partijsko zapošljavanje i korupciju u obrazovanju zbog čega sve veći broj roditelja izražava nezadovoljstvo jer smatraju da su njihova djeca žrtve i da najviše trpi kvalitet obrazovanja. Djeca čak jedno vrijeme nisu pohađala nastavu zbog protesta roditelja, a sličan slučaj je zabilježen i u Banjaluci u Osnovnoj školi Branko Radičević gdje je takođe postojala sumnja na partijsko zapošljavanje.

ZDRAVSTVO (20 PREDMETA U 2020.g.)

U 2020.g. 20 predmeta odnosilo se na prijavu koruptivnih praksi u oblasti zdravstva. Najčešće su prijavljivane nepravilnosti vezane za zapošljavanje u zdravstvenim ustanovama, kršenja prava iz oblasti zdravstvene zaštite zbog pandemije virusa korona, te netransparentni postupci nabavke medicinske opreme.

Više učesnika konkursne procedure koji su se našli na listi uspješnih kandidata i koji su trebali da zasnaju radni odnos u Univerzitetском kliničkom centru Tuzla obratilo se našoj organizaciji sa pritužbom da je na osnovu odluke V.D. direktora UKC Tuzla poništen dio javnog oglasa od 19.12.2019.g. koji se odnosi na prijem Medicinskih sestara/tehničara (opšti smijer), te da kandidati nisu obavješteni o razlozima poništenja oglasa, niti im je ostavljena mogućnost pravne zaštite. U predstavkama je navedeno da su kandidati iz sredstava javnog informisanja došli do informacija da je oglas poništen zbog toga što je jedan od kandidata sa liste uspješnih lica koje je osuđivano za izvršenje krivičnog djela i protiv kog se trenutno vodi krivični postupak za izvršenje drugog krivičnog djela. U svim predstavkama je isticano da se kandidati osjećaju diskriminisano, te smatraju da su dovedeni u nezavidan položaj, zbog čega su se obratili za pravnu pomoć našoj organizaciji. TI BiH je tužio Univerzitetски klinički centar Tuzla zbog „ćutanja administracije“ odnosno nedostavljanja informacija vezanih za poništenje dijela javnog oglasa od 19.12.2019.g. za prijem Medicinskih sestara/tehničara, te planira da nastavi sprovođiti aktivnosti na ovom predmetu.

U jeku izbijanja pandemije virusa korona veleprometnik lijekova – firma Krajinagroup d.o.o. Banja Luka izrazila je spremnost da ustupi svoje skladišne prostorije i stručni kadar za potrebe prijema, skladištenja i distribucije doniranih lijekova i medicinskih sredstava Vladi Republike Srpske bez naknade. Zaključkom Republičkog štaba za vanredne situacije RS broj broj 08-2/20 od 24.03.2020.g. ovlašten je Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske da sprovodi postupke javnih nabavki sredstava za održavanje higijene, medicinskih sredstava i zaštitne opreme za potrebe zdravstvenog sistema Republike Srpske, dok je na snazi Odluka o proglašenju vanredne situacije. 01.04.2020. Fond je zaključio ugovor o ustupanju na korištenje skladišnog prostora sa firmom Krajinagroup d.o.o. Banja Luka za potrebe skladištenja sredstava za održavanje higijene, medicinskih sredstava i zaštitne opreme, a koje će Fond nabavljati u skladu sa Zaključkom Štaba. Ugovorom je definisano da se

skladišni prostor Krajinagroupa površine 2000 m² koji se nalazi u Novakovićima bb Banja Luka ustupa Fondu **bez naknade**, te da se ugovor zaključuje na period dok je na snazi Odluka o proglašenju vanredne situacije u Republici Srpskoj. Istovremeno, Zaključkom Republičkog štaba za vanredne situacije RS broj broj 09-2/20 od 26.03.2020.g. zaduženo je Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS da potpiše sporazum sa Krajinagroup d.o.o. Banja Luka, te je Zaključkom štaba broj 12-1/20 od 31.03.2020.g. dato ovlaštenje ministru zdravlja i socijalne zaštite RS da zaključi ugovor sa veleprometnikom lijekova. Ministar zdravlja i socijalne zaštite RS i Krajinagroup d.o.o. Banja Luka 02.04.2020.g. zaključili su Ugovor o uskladištenju lijekova, medicinskih i drugih sredstava za zaštitu zdravlja građana i sredstava za održavanje higijene, a ugovorom je definisano da se skladišne prostorije **bez naknade** ustupaju Ministarstvu kao korisniku usluga, te da ovaj ugovor važi do prestanka vanrednog stanja, izuzev u slučaju da se ugovorne strane ne sporazumiju drugačije. Samo mjesec dana poslije zaključivanja ugovora Republički štab za vanredne situacije RS donosi Zaključak broj 31-3/20 od 05.05.2020.g. kojim zadužuje direktora Fonda zdravstvenog osiguranja da dok postoji potreba, obezbijedi plaćanje mjesečne naknade veleprometniku lijekova Krajinagroup d.o.o. u iznosu od 21.500,00 KM bez pdv-a za korištenje skladišnog prostora. Aneksima prvobitnih ugovora dogovoreno je plaćanje skladišnog prostora od momenta zaključenja ugovora, tako da pravno gledano Krajinagroup d.o.o. ništa nije besplatno ustupila Štabu za vanredne situacije RS, nego je u proteklih 11 mjeseci na osnovu zakupa skladišta zaradila iznos od 236,500,00 KM bez pdv-a.

POLICIJA (8 PREDMETA U 2020.g.)

U 2020. godini TI BiH je postupao po 8 prijava koje su se odnosile na rad policijskih organa. Nekoliko predmeta odnosi se na nezakonitosti unutar policijskih uprava koje su nam prijavljivali zaposlenici koju su željeli ostati anonimni. Prijave građana odnosile su se uglavnom na nepostupanje policije po njihovim prijavama. Jedna od njih se odnosila na nereagovanje banjalučke policije na više prijava građana koji su prijavljivali nezakonito okupljanje građana u portama gradskih crkava za vrijeme vaskršnjih praznika. TI BiH je sve video materijale koje su građani javno objavljivali na društvenim mrežama uz prateću prijavu dostavio nadležnom Ministarstvu unutrašnjih poslova radi sprovođenja interne kontrole. S druge strane, otprilike u istom periodu, policijski službenici policijske uprave Banja Luka ekspresno su reagovali postupajući po zahtjevu Administrativne službe Grada Banjaluka, te oduzeli projektor i laptop od fizičkog lica koje je iz svog stana puštalo projekcije na zidu zgrade u naselju Sime Matavulja. U sredstvima javnog informisanja se kao obrazloženje navodi da je projektor je uklonjen po zahtjevu Administrativne službe grada, jer lice nije imalo saglasnosti nadležnih organa za postavljanje istog, kao i da je još jedan razlog za uklanjanje emitovanje političkih poruka. TI BiH se obratio Gradskoj upravi Grada Banja Luka tražeći da nas ista informiše po kom pravnom osnovu je lice bilo u obavezi da pribavi saglasnost nadležnog odjeljenja u Gradskoj upravi Grada Banjaluka za posjedovanje projektoru i emitovanje projekcija na fasadi zgrade, međutim povratne informacije su izostale.

PRIVATNI SEKTOR (11 PREDMETA U 2020.g.)

TI BiH je tokom 2020.godine imao 11 predmeta vezanih za privatni sektor, a isti su se uglavnom odnosili na radno pravne odnose u privatnim firmama i kršenja radničkih prava od strane poslodavca posebno pod izgovorom na okolnosti pandemije virusa korona. TI BiH je u ovakvim slučajevima pružao pravnu pomoć strankama na način da su im davani pravni savjeti i sastavljeni različiti podnesci koje su upućivali nadležnim organima.

Našoj organizaciji se za pomoć obratila grupa radnika firme koja se bavi prerađivačkom industrijom. Oni su istali da su upućeni na plaćeno odsustvo (čekanje) zbog izbijanja epidemije, a da im se za to vrijeme isplaćuje smanjena plata, te da su na čekanje uglavnom poslali radnici koji su se ranije odlučili sindikalno organizovati. Zakon o radu predviđa da poslodavac, uz konsultacije sa sindikatom, može radnika uputiti na plaćeno odsustvo (čekanje) u slučaju neplaniranog privremenog smanjenja obima poslova kod poslodavca, kao i razloga ekonomsko-finansijske ili tehničko-tehnološke prirode. Za vrijeme trajanja tog odsustva radnici ostvaruju pravo na naknadu plate u visini od najmanje 50% prosječne plate radnika ostvarene u prethodna tri mjeseca. Način upućivanja radnika, dužina trajanja čekanja, međusobna prava i obaveze radnika i druga pitanja vezana za uređenje ovog odsustva bliže se uređuju kolektivnim ugovorom. Važeći posebni kolektivni ugovor za zaposlene u odnosnoj oblasti nije pobliže uredio ovo pitanje, a to dalje znači da je ovo pitanje uređeno samo Zakonom o radu i/ili opštim aktom poslodavca. TI BiH je radnike pripremio za sastanak sa poslodavcem, objasnio im institut plaćenog odsustva, prava koja im stoje na raspolaganju, mehanizme zaštite i obaveze koje prema njima mora ispuniti poslodavac u slučaju otkaza ugovora o radu. Slučaj je pokazao da su mnoge firme okolnosti epidemije koristile da oslabe ionako slab položaj radnika, te da mnoga bitna pitanja, kao što

su pitanje plaćenog odsustva i/ili zaštite na radu, nisu dovoljno ili nisu uopšte obrađena u kolektivnim ugovorima.

TI BiH je Inspekciji rada prijavio i tvornicu obuće Bema u Banjaluci jer su se u javnosti pojavili video-snimci organizovanog prevoza na kojima se vidjelo da uprava firme nije poštovala protiv-epidemijske mjere i da nije preduzimala preventivne i druge mjere s ciljem zaštite zdravlja radnika. Inspektori su izašli na teren, ali nisu izvršili neposredni uvid jer im je rečeno da u tvornici nema nikoga. TI BiH je zahtijevao da se na dan vikenda izvrši vanredna inspeksijska kontrola zbog informacije da se na taj dan organizuje rad protivno epidemiološkim uputama. Ovaj slučaj je pokazao nezainteresovanost inspeksijskih organa da u okolnostima izbijanja epidemije preduzmu prinudne i sve potrebne mjere radi provjere navoda i zaštite zdravlja radnika.

DRŽAVNA UPRAVA (100 PREDMETA U 2020.g.)

Kao i prethodnih godina najveći broj prijava u 2020.g., njih 100 se odnosi na sektor državne uprave. U ovu oblast spadaju pritužbe na sve institucije u BiH na svim nivoima vlasti, državnom, entitetskom, lokalnom, kao i prijave koje se odnose na javna preduzeća i javne ustanove. Veći broj prijava se odnosi na neregularnosti u procesu zapošljavanja državnih službenika na svim nivoima vlasti, prijem zaposlenika u javna preduzeća i javne ustanove, nepostupanje inspeksijskih organa po predstavkama građana, kršenje propisa o zaštiti ličnih podataka i dr.

Tokom 2020.g. TI BiH pružao kontinuiranu pravnu podršku uzbunjivaču koji je dobio status zaštićenog prijavioca korupcije prema Zakonu o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH. Ovo lice se obratilo TI BiH za pomoć jer i pored toga što mu je Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APIK) dodijelila status zaštićenog prijavioca nisu preduzete mjere zaštite i otklanjanja štetnih radnji poslodavca. Naime, protiv zviždača koji se javio TI BiH vode se dva disciplinska postupka zbog počinjenih disciplinskih prekršaja, a od toga je jedan u vezi sa istupanjem u javnost o prijavi korupcije. Oba disciplinska postupka su pokrenuta nakon što je lice prijavilo korupciju, ali to nije bilo dovoljno APIK-u da zaključi da se radi o štetnoj radnji koja je u vezi sa prijavom korupcije, i zbog koje oni moraju preduzeti mjere zaštite s ciljem uklanjanja štetnih radnji. TI BiH je zahtijevao u nekoliko navrata od APIK-a da preispita svoje postupanje u ovom slučaju, a pokrenuo je i postupak pred Ombudsmanom za ljudska prava smatrajući da APIK kao specijalizovana agencija za pružanje zaštite zviždačima odbija pružiti poseban vid zaštite od štetnih radnji. Postupak je i dalje u toku. Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH u članu 8. stavu 2. predviđa da ako se utvrdi da je prema uzbunjivaču preduzeta neka od štetnih radnji, a koja je u vezi s podnošenjem prijave APIK donosi instrukciju rukovodiocu institucije kako bi se otklonila posljedica nanesena uzbunjivaču štetnom radnjom.

Agencija za zaštitu ličnih podataka BiH (Agencija) postupajući po prijavi naše organizacije zabranila je Ministarstvu prosvjete i kulture RS da sačinjava spiskove zaposlenih u obrazovanim ustanovama koji se odriču ličnih primanja u korist Fonda solidarnosti jer je utvrđeno da se radilo o nezakonitoj praksi. TI BiH je prijavio Agenciji da se ovi spiskovi sačinjavaju bez zakonskog osnova i da mogu služiti kao sredstvo pritiska i diskriminacije radnika koji nisu pristali da se odreknu dijela ličnih primanja. Agencija je sprovela postupak i naložila uništavanje spiskova. Ministarstvo je sve vrijeme tvrdilo da se ne krši Zakon o zaštiti ličnih podataka.

TI BiH je dobio predstavku u kojoj se tvrdi da je u Opštinskoj upravi Bileća na mjesto opštinskog menadžera postavljen Mihajlo Vujović, međutim važeći propisi koji se odnose na lokalnu samoupravu predviđaju da se gradski menadžer može postaviti samo u gradskoj upravi, tj. gradu, ne dajući ovo ovlaštenje/mogućnost i opštini, tj. opštinskom načelniku. U konkretnom slučaju, ispostavilo se da je u Opštinskoj upravi Bileća načelnik opštine aktom o sistematizaciji predvidio mjesto opštinskog menadžera, iako zakon dopušta samo gradonačelniku da predvidi mjesto menadžera, čime je načelnik izašao izvan okvira zakonom utvrđenih granica pri utvrđivanju strukture i unutrašnje organizacije opštinske uprave. Tek nakon prijave TI BiH Upravni inspektor je izašao na teren i svojim rješenjem naložio načelniku opštine Bileća da donese rješenje o prestanku radnog odnosa menadžeru opštine i uskladi odredbe člana Pravilnika o unutrašnjoj sistematizaciji i radnih mjesta sa Zakonom o lokalnoj samoupravi RS. Ubrzo nakon toga, opštinski menadžer Bileće Mihajlo Vujović saopštio je javnosti da podnosi ostavku.

SUKOB INTERESA (8 PREDMETA U 2020.g.)

U 2020.g. TI BiH je zaprimio 8 prijava koje su se odnosile na moguće postojanje sukoba interesa za lica koja su se nalazila na različitim funkcijama. U većini slučajeva građani su tražili pravno mišljenje od naše organizacije da li određena situacija predstavlja sukob interesa i pravni savjetnici organizacije su dostavljali mišljenja. Postupajući po anonimnoj predstavi, TI BiH obratio JP „Elektroprivreda BiH“ sa informacijama vezanim za okolnost sukoba interesa kandidata na javnom konkursu u JP Elektroprivreda BiH. Konkretno g-din Salem Dedić je konkurisao na poziciju direktora podružnice Hidroelektrane na Neretvi Jablanica, te dostavio izjavu da nema smetnji u pogledu sukoba interesa u institucijama vlasti BiH, međutim pomenuti je u vrijeme podnošenja prijave obnašao funkciju načelnika Općine Jablanica, što je smetnja u smislu Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH i Zakona o sukobu interesa u organima vlasti FBiH i člana 252. Zakona o privrednim društvima. Iz tog razloga prijava g-dina Dedića odbačena je od strane konkursne komisije.

Značajno je istaći da se TI BiH tokom 2020.g. obraćao nadležnim organima u vezi sa provjerom da li pojedini funkcioneri obavljaju nespojive funkcije, međutim organi su se mahom proglašavali nenadležnim ili su izbjegavali postupanje. Od nadležnih organa zahtjevana je provjera za sledeće funkcionere:

G-dina Dražnena Vrhovca koji istovremeno obavlja funkciju člana uprave Investiciono razvojne (direktor) i izvršnu funkciju u stranci, dok je Zakonom o investiciono-razvojnoj banci jasno propisano da članovi Uprave Banke ne mogu obavljati dužnosti u političkoj stranci i učestvovati u političkim aktivnostima, niti biti članovi zakonodavne, izvršne i sudske vlasti.

G-dina Nedeljka Čorića koji obavlja funkciju Izvršnog direktora za ekonomsko-finansijske poslove u Zavisno elektorodistributivnom preduzeće „Elektro-Bijeljina“ te u skladu sa Zakonom o javnim preduzećima Republike Srpske i internim aktima čini upravu ovog javnog preduzeća, a istovremeno obavlja funkcije predsjednika Gradskog odbora političke partije Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) u Bijeljini i člana Glavnog odbora političke partije SNSD, a koje predstavljaju izvršne funkcije u političkoj partiji što je suprotno Zakonu o javnim preduzećima Republike Srpske te internim aktima javnog preduzeća.

G-dina Milutina Tasovca, Izvršnog direktora za poslove proizvodnje električne energije i razvoj u Zavisnom preduzeću „Rudnik i termoelektrana Ugljevik, koji istovremeno obavlja funkcije predsjednika Opštinskog odbora političke partije Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) u Ugljeviku, predsjednika izvršnog komiteta političke partije SNSD u Ugljeviku i člana Glavnog odbora političke partije SNSD koje predstavljaju izvršne funkcije u političkoj partiji.

GRAĐEVINARSTVO/URBANIZAM (8 PREDMETA U 2020.g.)

Tokom 2020.g. zaprimljeno je 8 predmeta koji se odnose na oblast građevinarstva/urbanizma. Radi se o predstavkama građana na postupke koji se vode pred urbanističko-građevinskim inspekcijama u različitim jedinicama lokalne samouprave. Uglavnom se radi o nezadovoljstvu zbog nelegalne gradnje objekata koji graniče sa parcelama podnosilaca predstavi, a nezadovoljstvo je još veće zbog odlugovlačenja upravnih postupaka od strane urbanističko-građevinskih inspektora, te loših zakonskih rješenja u ovoj društvenoj oblasti. U svim predmetima primjetan je jedan uhodan obrazac postupanja inspektora po prijavi nelegalne gradnje, inspektori ne izlaze na teren odmah po prijavi, kada se odluče da izvrše nadzor podnosilac prijave čeka duži vremenski period na odluku inspektora, nerijetko se dešava da se napravi „previd“ pa se podnosiocima prijave ne dozvoljava da učestvuju u postupku iako predstavljaju zainteresovana lica prema važećim propisima. Prijavljeno lice-nelegalni graditelj se žali na odluku inspektora Ministarstvu kao drugostepenom organu, a nakon što mu žalba bude odbijena pokreće upravni spor pred sudom. Za svo to vrijeme koje nekada traje po nekoliko godina nelegalni objekat ostaje u prostoru tj. ne smije se rušiti. Kada nelegalni graditelj izgubi spor pred sudom, onda podnosi zahtjev za legalizaciju objekta u skladu sa Zakonom o legalizaciji bespravno sagrađenih objekata, te se objekat ne može rušiti dok god se ne okonča postupak legalizacije, koji takođe zna potrajati po nekoliko godina.

POREZI/FINANSIJE/CARINE (5 PREDMETA U 2020.g.)

5 predmeta u 2020.g. odnosi se na oblast poreza/finansija i carina, a u gotovo svim predmetima građani su se obraćali našoj organizaciji tražeći pomoć u tumačenju propisa i zahtijevajući da se izvrše provjere da li javni organi postupaju u skladu sa ovlaštenjima vezanim za vršenje nadzora nad privatnim poslovnim subjektima.

PRISTUP INFORMACIJAMA (7 PREDMETA U 2020.g.)

TI BIH je imao 7 predmeta koji su vezani za primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama. U većini slučajeva građani su prijavili da im je onemogućen pristup informacijama od strane javnog organa zbog pogrešnog tumačenja odredbi Zakona, ili da im javni organi nisu uopšte odgovarali na zahtjeve ili su odgovarali nakon protoka zakonom propisanih rokova. Povodom ovih prijava naša organizacija se obraćala javnim organima te sa pozivom na Zakon o slobodi pristupa informacijama tražila podatke u ime stranaka. Nakon zaprimanja, podaci su prosljeđivani strankama. Takođe, TI BIH je sastavljao za stranke različite podneske, zahtjeve za pristup informacijama, žalbe zbog ćutanja uprave, žalbe na odluke o odbijanju pristupa informacijama, te tužbe kojima su pokretani upravni sporovi.

U 2020.g. TI BIH je pokrenuo 19 upravnih sporova zbog kršenja odredbi Zakona o slobodi pristupa informacijama. Sporovi su pokrenuti protiv sledećih institucija:

1. Elektroprenos BiH
2. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
3. Ministarstvo prosvjete i kulture RS
4. Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS
5. Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne-poslove RS
6. Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove RS
7. Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona 10
8. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK
9. Zavod zdravstvenog osiguranja HNK
10. Institut za vještačenje zdravstvenog stanja KS
11. JZU Univerzitetski klinički centar RS
12. Elektroprivreda RS Matično preduzeće ad Trebinje
13. Gas-res
14. Elektroprivreda HZHB
15. Grad Banja Luka
16. JU Osnovna škola Aleksa Šantić Banja Luka
17. Centar za socijalni rad Tuzla
18. JU Muzej Alije Izetbegović
19. JU Dom učenika Doboj

Idikativno je da su protiv **Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove Republike Srpske** pokrenuta dva upravna spora zbog nedostavljanja informacija o advokatima i drugim licima koja su angažovana od strane Uprave i iznosima sredstava koja su im isplaćena za tekuću 2020.g., informacija da li Uprava posjeduje interni propis kojim je regulisan postupak izbora advokata za privremena zastupanja, te informacija po kom pravnom osnovu je Uprava za zastupanja angažovala lica koja nisu advokati. U konkretnim slučajevima RUGIP je umjesto da odluči o zahtjevu za dostavom traženih informacija odlučivao o sasvim drugoj vrsti informacija koje uopšte nisu tražene, što predstavlja do sada neviđenu zloupotrebu načela upravnog postupka.

Tokom 2020.g. riješeno je ukupno 18 upravnih sporova po tužbama naše organizacije iz ranijih godina, 16 upravnih sporova riješeno je u korist TI BIH, dok je u 2 predmeta tužbeni zahtjev TI BIH odbijen, nakon čega je pokrenuta dalja pravna zaštita.

Institucije protiv kojih je TI BIH dobio upravne sporove su:

1. Elektroprenos Bosne i Hercegovine
2. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
3. Agencija za bankarstvo Federacije BiH
4. Ministarstvo prosvjete i kulture RS
5. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
6. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
7. Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona 10
8. Ministarstvo stambene politike Kantona Sarajevo
9. Grad Banja Luka
10. Okružni privredni sud Banja Luka
11. Općina Čapljina
12. Općina Čapljina

13. Općina Čapljina
14. Sveučilišna klinička bolnica Mostar
15. MH Elektroprivreda Republike Srpske Matično preduzeće a.d. Trebinje
16. MH Elektroprivreda Republike Srpske Matično preduzeće a.d. Trebinje

Značajno je istaći spor koji je naša organizacija dobila protiv **Tužilaštva Bosne i Hercegovine**, a odnosio se na pristup informacijama o broju presigniranih predmeta koje je izvršila glavna tužiteljica Tužilaštva BiH, ili lice koje je ona ovlastila, u 2018. i prvoj polovini 2019.godine. Tužilaštvo BiH je prvobitno odbilo dostaviti ove informacije, te je u svom odgovoru tvrdilo da ne vodi statističke podatke o presignacijama, već samo evidenciju o presignaciji u pojedinačnom predmetu. Sud BiH u presudi po tužbi TI BiH zaključuje da tražene informacije o broju presigniranih predmeta nisu statistički podaci, da ih Tužilaštvo BiH nesporno posjeduje, te da se ovakve informacije trebaju dostaviti, posebno jednoj organizaciji civilnog društva koja ima ulogu „društvenog čuvara“, kao organizacija čiji su ciljevi suzbijanje korupcije, podrška razvoju dobre uprave, odgovornost i transparentnost rada javnih institucija. TI BiH smatra da je zabrinjavajuće da Tužilaštvo BiH krije informacije o presignacijama koje upravo predstavljaju koruptivni rizik jer ostavljaju prostor glavnim tužiocima da eventualno na bitnim predmetima postave njima podobne tužioce. Tužilaštvo BiH je na kraju dostavilo informaciju o broju presignacija nakon više od godinu dana od podnošenja zahtjeva za pristup informacijama. Zakonski rok za dostavu informacija je 15 dana. Prema dostavljenoj informaciji, u 2018. i prvoj polovini 2019.g. u državnom Tužilaštvu je presignirano 766 predmeta. Skoro polovina presignacija je izvršena uslijed imenovanja tužilaca na pozicije u drugim sudovima i tužilaštima, i zbog privremenog udaljenja sa dužnosti.“

Tužbeni zahtjev TI BiH nije usvojen protiv sledećih institucija:

1. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske
2. Gas Res d.o.o. Banja Luka

IZBORI (20 PREDMETA U 2020.g.)

S obzirom da je 2020.g. izborna godina nije iznenađujući veći broj prijava građana vezanih za sprovođenje izbornog procesa. Najveći broj prijava iz ove oblasti odnosio se na zloupotrebe ličnih podataka građana u vezi sa glasanjem iz inostranstva.

OSTALO (13 PREDMETA U 2020.g.)

13 predmeta u 2020.g. se odnose na različite upite i prijedloge građana, a koji se ne mogu svrstati ni u jednu gore navedenu kategoriju. Radi se o upitima vezanim za plaćanje komunalnih obaveza, upravljanje zajednicama etažnih vlasnika, osnivanjem NVO organizacija, prijedlozima za izmjenama i dopunama zakona, zatim različitim inicijativama građana za rješavanje različitih problema u društvu i sl. U većini ovih predmeta TI BiH je građanima upućivao odgovore, ili u formi pravnog savjeta ili je građane upućivao na nadležne institucije.

Kao jedan od uspješnih primjera može se izdvojiti postupanje naše organizacije po predstavi penzionera koji je podnio prijavu Republičkoj upravi za inspeksijske poslove protiv firme u Bijeljini koja je starijim građanima prodavala nelicencirani masažer bez tehničke dokumentacije i bez izdavanja računa. Građani su se žalili da je masažer neučinkovit i da se njegovom prodajom obmanjuju potrošači. Po zahtjevu TI BiH, vanrednu inspeksijsku kontrolu su izvršili zdravstveni i tržišni inspektori. Prvi su utvrdili da prijavljena firma obavlja zdravstvene djelatnosti koje ne smije obavljati (vrše zdravstvene analize i mjere različite parametre za pokazatelje zdravstvenog stanja na promotivnim skupovima), te su izdali rješenje kojima je izrečena mjera zabrana obavljanja zdravstvene djelatnosti. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS je poništilo ovo rješenje i uvažilo žalbu prijavljene firme. Tržišni inspektori su utvrdili da prijavljena firma obmanjuje kupce i da je „*Eveidentno kod načina kojim dolaze do svojih kupaca da se radi o starijoj populaciji-penzionerima koji su slabijeg zdravstvenog stanja te podložni manipulacijama i lakšeg ubjeđivanju da se kupi proizvod što predstavlja nepoštenu poslovnu praksu, a što nije u saglasnosti sa Zakonom i zaštiti potrošača.*“ Kupac-penzioner koji se obratio TI BiH je obeštećen u toku inspeksijske kontrole, i to tako što mu je vraćen uplaćeni novac.

2020.